

A vizmosások kártékonyságáról, mint a könnyelmű és meggondolatlan erdőtarolás kifolyásáról.

Irta: R o x e r Vilmos, m. k. kat. erdőbeelési felügyelő.

A kinek alkalmá van Magyarország hegyes-dombos vidékeit bejárni, fájdalom, nagyon gyakran talál oly vidékekre, hol a meggondolatlanul letarolt vagy kiirtott erdők helyén, a korlátlan legeltetés vagy a helytelen mivelési mód folytán, a termékeny talaj lemosva, az altalajt képező kövek és sziklák felszínre hozva vannak; vagy a hol a mélyebb rétegű laza, homokos talajban számtalan vizmosás tátong, melyek minden zápor vagy hirtelen eső után terméketlen földdel temetik be a legtermékenyebb területeket, érzékeny károkat először fent, hol megfosztják a termőtalajtól és szétszaggatják okozva, a földeket; és másodszer lent, az alantabb fekvő völgyekben, melyeket terméketlen réteggel temetnek be.

Szomorú képet nyújt egy ily vidék, s a mi még szomorubb, az érdekeltek gondatlansága folytán annyira terjed a veszedelem, hogy ma már csak országos közgazdászati szempontból elrendelt nagyobb mérvű intézkedésekkel lehet elejét venni. Mert mint sok más esetben, itt is úgy áll a dolog, hogy a mit kezdetben egy kapavágással, csekély vesszőfonással vagy kőhányással megakadályozni lehetne, azon később, ha a vizmosások már előállottak, csak nagy költséggel vagy épen nem lehet segíteni, s ismét és ismét beáll az az eset, hogy az alantabb fekvő földbirtokos, ki a leggondosabb gazda lehet, egészen ártatlanul károsodik a fölötte lévő gondatlan birtokosok hanyagsága folytán.

Okvetetlenül intézkedni kell tehát, hogy a keletkező vizmosások az illető birtokos által ártalmatlanná tétessenek, és már keletkezésükben megakadályoztassanak, mert mi jogon károsodjanak számtalanok egynek a mulasztásáért, egynek a

gondatlan erdőkezelése miatt. A vizmosások pusztításai nem csak egyes vidékekre hatnak ki, hanem a legtöbb esetben az ország távolabbi részeire is kártékony befolyással vannak, a kopár vidékekről nagy sebességgel lerohanó és árvizeket okozó víztömegek miatt és a lassu folyók medréinek beiszapolása és emelése következtében.

Törvény útján s büntetés terhe alatt kellene tehát minden földbirtokost kötelezni, hogy az ily vizmosások keletkezését idejekorán megakadályozza, s hogy a törvénynek foganatja legyen, annak felügyeletével s a mulasztások bejelentésével első sorban a mezei rendőrséget, másodsorban az érdekelt birtokosokat kellene megbizni, kiknek panaszait aztán mindig teljes figyelemre kellene méltatni. Ily szigoruan alkalmazott rendszabályokkal minden évben sok száz hold föld termőképessége mentetnék meg; megmaradna az adóalap, és kevesbednének az árvizek s kártékony beiszapolások is.

Az országos gazdasági egyesületnek már régen fel kellett volna hívni a magas kormány figyelmét ez országos veszedelemre, s neki lett volna hivatása talán egy ily célra szolgáló törvény megalkotását is sürgetni. Tudtommal azonban mi sem történt, még ezen irányban*), ugy hogy a meglévő veszedelem meggátlására csak az 1879. évi XXXI. törvényczikknek a kopár területek beerdősítéséről szóló 165—177. §§-ai tesznek némi intézkedést, azonban sajnosan még eddig csak a törvényben létezik, de gyakorlatilag még nem nyert alkalmazást. Különbén a hivatott törvény §§-ai csakis a meglévő vizmosások befásításáról szólnak, nem pedig azok kezdetbeni megakadályozásáról, a mi azonban a főkéllék.

*) Nem egészen így áll a dolog, mert a földmívelési ministerium behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel is, s mint a vízjogi törvényjavaslat tárgyában megtartott tanácskozások nyilvánosságra hozott jegyzőkönyveiből kitétnik, oly intézkedéseket tervez a most említett törvényjavaslat keretében, melyek bizonyára jelentékenyen hozzá fognak járulni a baj orvoslásához.

Mint kataszteri felügyelőnek a felvidéken, nevezetesen a kassai és besztercebányai kerületekben tett hivatalos utazásaim alkalmával sok ily vidéket és vizmosások által okozott, s jövőben okozandó nagy károkat volt alkalmam látni és figyelemmel kísérni, de oly szomorú képre, mint Gömörmegye déli és Nógrád észak-keleti részében, nevezetesen a rimaszombati, losonczi és füleki járásokban, nem akadtam sehol.

Az erdő gondatlan letarolása, s a mély rétegű laza talaj elősegíti a veszedelmet, mely már sok helyen oly mérveket öltött, hogy egész völgyek alakja egészen megváltozott, mert a vizmosásokból zápor esők alkalmával lehordott föld betemeti az eredeti medret s a völgyeket úgy beiszapolja, hogy idővel egészen vízszintesekké válnak, s egész faluk áttelepülni kénytelenek a hegyoldalakra. Zabor községben saját szememmel láttam ezt egy záporosó után.

Hiába küld ide aztán a magas kormány kulturmérnököket, s ezek hiába ásatnak a szegény néppel költséges árkokat, — mint Almágyon történt — egy záporosó, s az egész árok ismét be van temetve, mert a víznek lent rendesen nincsen elég esése.

Igy történt az a szomszéd Borsodmegyében, Domaházán is, hol a község nagy fáradsággal és sok munkával egy malomárkot ásott, de alig örölt egy-két hétig, a bekövetkezett záporosó betemette az egész árkot, még pedig annyira, hogy én azt távolról uttöltésnek néztem. Gortván és Hangányon az egész völgy hosszában tönkre ment a szénatermés, mert az árvíz beiszapolta az egészet, sőt néhol 50—100 *cm* mélyen fedte be földdel.

Itt a kulturmérnökök már nem segíthetnek, mert kereszt-sövényekkel, kőhányásokkal a mindég jobban szélesbedő vizmosásokat megfékezni lehetetlen; egyedül az erdész keze hárithatja el szorgalmas munkával a lakosságról és az országról

e nagy veszedelmet, s ezért ha valahol, itt van helye az erdőtörvény szigorú alkalmazásának. Ily esetekben egyedül faültetésekkel lehet e bajon segíteni, s ezt annál inkább meg kell kíséreni, mert az a vidék, melyről előbb szoltam, azon szerencsés helyzetben van, hogy a mély rétegű homokos homag talajnak alatalaja is termékeny, s abban a szurkos fenyő, ákác, s megvagyok győződve, az eczetszömörce is a legjobban díszlik. E fanemekkel kellene tehát a vizmosások széleit mielőbb befásítani és keresztfonásokkal a rohamos vizeket ártatlanabbá tenni, addig míg az ültetvények begyökeresednek s a laza talajt megkötik.

De miután ezen a vidéken a vizmosások már oly mérvet öltöttek, hogy a befásítás nagyobb költséget igényel, s ezért önmagától senki sem kezd a munkához, nagyon is helyén volna, ha a hatóság hivatalos kényszerrel használna, s mindenütt alkalmazásba venné az erdőtörvény III. czimében foglalt határozatokat. Ha a munka egyszer kezdetét vette, a folytatás magától fog menni, mert a siker itt biztos, nem úgy, mint a sziklás, köves talaju helyeken, melyekről ha egyszer a termőréteg a tulságos legeltetés, vagy az esők által eltávolított, felette nehéz az erdősítés.

Addig azonban, míg a hatóság közbe nem lép, ki sem gondol az orvoslásról, s a gondtalan pusztítás akadálytalanul foly tovább. Tény például, hogy Péterfalva községe több száz holdnyi erdőt vásárolt, melyben túlnyomó tölgy és kevés bükkön kívül meglehetősen mennyiségű szurkos fenyő fordult elő, s hogy a vételárt könnyebben kifizethesse, eladta a tölgyet és bükket, a szurkos fenyőt pedig, mely e talajon oly szépen díszlik, haszontalan gyomként felégette, hogy azután a gyökereket is kiirtva, a talajt néhány évig használhassa. Azt természetesen nem vette számba, hogy a lejtők meredek, s a talaj laza, megtörtént hát itt is, mint sok helyütt, hogy alig

üzi a község egy pár év óta e barbár műveletet, s már is mindenütt megjelentek a vizmosások, melyek bár most még kicsinyek, néhány év mulva már pusztulásnak lesznek a szülő okai.

És elég sajnos, így történt a közel multban másutt is. Liptóme gyében a tagosítások és erdőelkülönítések után kis- és nagybirtokos egyszerre eladott minden vágható fát, sőt a kéreghántók, e szúnál kártékonyabb ellenségei a fenyveseknek, letarolták még a 20—30 éves fenyőállabokat is, a többnyire feltétlen erdőtalajt pedig megvették a községek legelőnek, s azután kezdetét vette ismét és ismét az az előbb leirt processus, melynek végső eredménye a számtalan tátongó vizmosás, vagy a meztelen kősziklák, melyek többé a vizet magukba felvenni vagy azt visszatartani nem képesek, hanem rohamosan bocsátják le lejtőkről-lejtőkre, míg aztán alant beáll az addig ismeretlen erejű árvíz.

A ki a Szent Iványi család kiterjedt erdősegeit még csak 10 év előtt ismerte, míg osztatlan állapotban tömegesen kezeltettek, jól emlékezhetik, hogy szinte sötétnek tetszett a táj, ha a szt.-iványi völgybe belépett az ember; most azonban szomoru kép tárul elébe, jobbról-balról letarolt kopár lejtőkkel, s a régi sötétség helyett verőfényes világossággal, mely a puszta mészszi klákról verődik vissza; csak imitt-amott látható még, mint pusztában az oázis, egy-egy fenyőcsoport, mely azonban védetlen helyzetében maga is a széldöntésnek néz elébe. Csupán a bőra hiányzik még az erdőpusztítás e helyeiről, hogy előálljon a karst, az ő tökéletes sivárságával.

Hasonló sorsnak néznek elébe, hacsak a hatóságok érelyesen közbe nem lépnek, a kárpátalji erdősegek is. Pedig hazánk büszkeségei, a Kárpátok, európai hirre vergődtek, mióta a vasutak megnyiltak s a világ minden részéből felkeresik őket a turisták. Nem tekintve tehát a bekövetkező

kártékony klimatikus változásokat, mily kár volna, ha a magasra nyúló terméketlen kősziklák alján elterülő erdőségeknek kiméltetlen pusztítása által veszélyeztetve lenne maga a Tátra hegység szépsége is.

Most még e vészhozó erdőpusztítást az erdőtörvény idézett §§-ainak szigorú alkalmazásával meglehetne akadályozni, egynéhány évvel később azonban már nehezen.

Nem ártana magukat a vevőket is felvilágosítani aziránt, hogy a feltétlen erdőtalajt hiába veszik meg legelőnek, mert annak továbbra is erdőnek kell maradni.

A mi azonban legfőbb, szigorú törvényt kell hozni a keletkező vizmosások megakadályozására, s másfelől szigorúan alkalmazni kell a meglévő erdőtörvényt.

A vizmosásoknak néha csak egy gondatlan kerékkötés az oka, máskor az esztelen erdőpusztításból származik, de legyen bár kis avagy nagy okoknak a szüleménye, mindig nagy bajjá nő ki, ha idejében gát nem vettetik elébe, s ekkor aztán ezerekre menő károkat okoz a birtokosnak, a szomszédoknak és az államnak, melytől az adóalap egy-egy részét vonja el minden vizmosás.

Az erdészeti most abban a szerencsés helyzetben van, hogy a földművelési ministerium kebelében nem kell többé az eddigi akadályokkal küzködni; önálló osztályt képez, mely sokat tehet és tesz is; megkísérthetné tehát, hogy e tekintetbe is oda hasson, miszerint a vizmosásokról mielőbb megfelelő törvényjavaslat készíttessék és terjesztessék a törvényhozás elé.

A dolog annyira komoly, hogy valamit mindenesetre kezdeni kell.

Részemről, ha e felszólalásom csak némi figyelembe részesíttetnék is, ezt tekinteném 41 évi hivataloskodásom legszebb jutalmának.